

Uchwała z dnia 10 maja 1994 r.

I PZP 21/94

Przewodniczący SSN: Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Antoni Filcek (sprawozdawca), SA: Kazimierz Jaśkowski,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Stefana Trautsolta, w sprawie z powództwa Zbigniewa M. przeciwko Zakładom Mechanicznym "Ż." w K., o odprawę, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 10 maja 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w Łodzi postanowieniem z dnia 30 marca 1994 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.,

"Czy w postępowaniu cywilno-prawnym dopuszczalne jest udzielenie na mocy art. 87 § 1 k.p.c. pełnomocnictwa procesowego przez stronę podmiotowi gospodarczemu prowadzącemu doradztwo prawne lub pracownikowi tego podmiotu, jeżeli łącząca strony umowa zlecenia dotyczy wyłącznie prowadzenia indywidualnie określonego sporu sądowego?".

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Zlecenie prowadzenia w Sądzie Rejonowym konkretnej sprawy sądowej nie stanowi nawiązania między zleceniodawcą a zleceniobiorcą "stałego" stosunku zlecenia w rozumieniu art. 87 § 1 k.p.c.

U z a s a d n i e

1. Przytoczone w sentencji niniejszej uchwały zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego:

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Pabianicach wyrokiem z dnia 20 grudnia 1993 r., [...] uwzględnił powództwo Zbigniewa M. przeciwko przedsiębiorstwu państwowemu Zakłady Mechaniczne "Ż." w K. o odprawę pieniężną z art. 39 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych dla odwołanego ze stanowiska dyrektora przedsiębiorstwa. W sprawie po stronie pozwanej jako jej pełnomocnik występował [...] Józef T. współwłaściciel Agencji Prawno-Konsultingowej "L." w Ł., której to agencji pozwane zakłady zleciły dnia 22 listopada 1993 r. "prowadzenie sprawy sądowej w Sądzie Rejonowym w Pabianicach z powództwa Zbigniewa M.

przeciwko naszym zakładom" i w tymże dniu udzieliły [...] Józefowi T., współwłaścicielowi wymienionej agencji pełnomocnictwa do występowania w ich imieniu przed Sądem Rejonowym w Pabianicach i przed Sądem Wojewódzkim w Łodzi w sprawie z powództwa Zbigniewa M. Józef T. wniósł odpowiedź na pozew, występował za stronę pozwaną na rozprawach w Sądzie Rejonowym w Pabianicach w dniu 10 i 20 grudnia 1993 r. oraz złożył wniosek o doręczenie mu wyroku Sądu Rejonowego z dnia 20 grudnia 1993 r. wraz z uzasadnieniem. Wyrok ten został doręczony dnia 31 grudnia 1993 r. stronie pozwanej, gdy jednak Józef T. wniósł w imieniu strony pozwanej rewizję od tego wyroku Sąd Rejonowy w Pabianicach postanowieniem z dnia 17 stycznia 1994 r. odrzucił ją jako złożoną po upływie terminu określonego w art. 371 § 1 k.p.c. Ponadto Sąd Rejonowy w uzasadnieniu swego postanowienia zaznaczył, że [...] Józef T. dotychczas nie złożył pełnomocnictwa od pozwanych zakładów.

Na powyższe postanowienie strona pozwana wniosła zażalenie podpisane przez Józefa T. oraz przez zarządcę komisarycznego pozwanych zakładów. Skarżąca zarzuciła, że zgodnie z art. 133 § 3 k.p.c. odpis wyroku wraz z uzasadnieniem winien być doręczony jej pełnomocnikowi Józefowi T. co do chwili sporządzenia zażalenia nie nastąpiło, zatem rewizja z dnia 17 stycznia 1994 r. wniesiona jest w terminie. Pełnomocnictwo procesowe dla Józefa T. zostało złożone w Sądzie Rejonowym w Pabianicach już przy piśmie procesowym z dnia 22 listopada 1993 r. i przypuszczalnie zostało zagubione w tym Sądzie. Do zażalenia dołączono kserokopie zlecenia prowadzenia niniejszej sprawy dla prywatnej agencji Prawno-Konsultingowej "L." w Ł. z dnia 22 listopada 1993 r. oraz pełnomocnictwa procesowego dla Józefa T. z tej samej daty.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi przy rozpoznawaniu powyższego zażalenia powziął wątpliwości co do tego, czy pełnomocnikiem strony pozwanej jest osoba do tego uprawniona, którym dał wyraz w przytoczonym w sentencji niniejszej uchwały zagadnieniu prawnym. Zagadnienie to postanowieniem z dnia 30 marca 1994 r. przedstawił w trybie art. 391 § 1 k.p.c. do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. W uzasadnieniu swego postanowienia Sąd Wojewódzki wywiódł, że osoby uprawnione do występowania w sprawie po stronie zakładu pracy, jako pełnomocnicy procesowi zostały określone w art. 87 § 1 i 2 k.p.c. Użycie określenia "osoba" bez bliższego sprecyzowania świadczy o zamiarze ustawodawcy dopuszczalności udzielenia pełnomocnictwa tak osobie fizycznej jak i osobie prawnej. W stanie faktycznym sprawy art. 87 § 2 k.p.c. jest wyłączony jako podstawa prawna pełnomocnictwa, skoro współwłaściciel Agencji nie był i nie jest pracownikiem strony pozwanej. Natomiast z kręgu osób określonych w § 1 wchodzić w grę może wyłącznie "osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia",

przy czym osobą tą może być tak współwłaściciel Agencji jako osoba fizyczna bądź sama Agencja jako podmiot gospodarczy, o ile posiada osobowość prawną. Dopuszczalność zawarcia z współwłaścicielem Agencji umowy zlecenia dotyczącej prowadzenia sprawy z powództwa pracownika z punktu widzenia prawa cywilnego jest bezdyskusyjną. Wątpliwości prawne budzi w tym stanie faktycznym zagadnienie, czy umowa zlecenia dotycząca prowadzenia jednego konkretnie oznaczonego sporu sądowego mieści się w pojęciu "stały stosunek zlecenia", o którym mowa w art. 87 § 1 k.p.c., a tym samym daje podstawę zleceniobiorcy do występowania w procesie w roli pełnomocnika procesowego zleceniodawcy. W dalszej części uzasadnienia Sąd Wojewódzki wskazał okoliczności, które jego zdaniem przemawiają za udzieleniem odpowiedzi pozytywnej na przedstawione zagadnienie, bądź za udzieleniem na nie odpowiedzi negatywnej.

2. Sąd Najwyższy udzielając odpowiedzi ograniczył się do zagadnienia sprecyzowanego w uzasadnieniu postanowienia Sądu Wojewódzkiego mianowicie, czy zlecenie prowadzenia jednej konkretnej sprawy sądowej mieści się w pojęciu "stały stosunek zlecenia", o którym mowa w art. 87 § 1 k.p.c. Pozostałe okoliczności powołane w sformułowanym w sentencji postanowienia Sądu Wojewódzkiego zagadnieniu prawnym, mianowicie "udzielenie pełnomocnictwa procesowego podmiotowi gospodarczemu prowadzącemu doradztwo prawne lub pracownikowi tego podmiotu" w sprawie nie występują, skoro według, znajdujących oparcie w zebranych w sprawie materiale, ustaleń Sądu Wojewódzkiego pełnomocnictwo procesowe zostało udzielone współwłaścicielowi Agencji Prawno-Konsultingowej "L." w Ł. Józefowi T., a nie tejże Agencji, ani jej pracownikowi, którym Józef T. nie był.

Zgodnie z art. 87 § 1 k.p.c. pełnomocnikiem procesowym strony poza innymi osobami w tym przepisie wymienionymi może być "osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia". Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 21 lipca 1992 r., III CZP 4/93 (Radca Prawny 1993 nr 1 s. 71) o tym, czy łączący zleceniodawcę ze zleceniobiorcą stosunek jest stałym zleceniem decydują wzajemnie powiązane elementy czasu trwania tego stosunku i powtarzalności czynności stanowiących jego treść. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela ten pogląd. Zlecenie zatem prowadzenia pojedynczej, konkretnej sprawy sądowej nie może być uznane za stałe zlecenie bez względu na to jak długo będzie trwało postępowanie sądowe. W powyższej uchwale Sąd Najwyższy poszedł jeszcze dalej stwierdzając w jej sentencji, że "umowa stałego zlecenia obejmująca jedynie reprezentowanie interesów majątkowych zleceniodawcy przed sądami i organami administracji nie może stanowić podstawy pełnomocnictwa procesowego udzielonego zleceniobiorcy przez zleceniodawcę (art. 87 § 1 k.p.c.)".

Na rozważane zagadnienie prawne należało zatem udzielić odpowiedzi negatywnej.

3. Nie przesądza ona jednak o niemożliwości występowania w sprawie Józefa T. jako pełnomocnika procesowego strony pozwanej na innej podstawie prawnej niż art. 87 § 1 k.p.c., mianowicie na podstawie art. 87 § 2 k.p.c. w zw. z art. 24 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 41, poz. 324 ze zm.).

Sąd Wojewódzki przed postawieniem Sądowi Najwyższemu rozważanego zagadnienia prawnego nie podjął próby wyjaśnienia statusu prawnego zarówno Agencji Prawno-Konsultingowej "L." w Łodzi jak też Józefa T. mimo iż ten określał siebie nieprecyzyjnie i niejednoznacznie mianem "mecenasa, współwłaściciela" wymienionej Agencji, w konsekwencji czego w protokołach rozpraw przed Sądem Rejonowym w Pabianicach nazywano go adwokatem. Sąd Wojewódzki nie dokonał również analizy przepisów art. 24 ustawy o działalności gospodarczej pod kątem jego znaczenia dla instytucji pełnomocnictwa procesowego i związku tego przepisu z art. 87 § 2 k.p.c., którego zastosowanie w sprawie a limine odrzucił, skoro Józef T. nie jest pracownikiem strony pozwanej.

Dopiero więc w piśmie procesowym z dnia 28 kwietnia 1994 r. skierowanym do Sądu Najwyższego oraz na rozprawie przed Sądem Najwyższym Józef T. wyjaśnił, że jest radcą prawnym wpisanym na listę radców prawnych Izby Radców Prawnych w Łodzi oraz współnikiem spółki cywilnej, jaką jest Agencja Prawno-Konsultingowa "L." w Ł., zarejestrowana w Urzędzie Rejonowym Ł. jako podmiot gospodarczy świadczący pomoc prawną (obsługę prawną) podmiotom gospodarczym w zakresie ich działalności gospodarczej. Jak zaś wiadomo spółka cywilna nie ma osobowości prawnej i dlatego nie może być pełnomocnikiem procesowym. Jednakże w myśl art. 24 ustawy o działalności gospodarczej radcowie prawni, z których udziałem powołana została spółka jako podmiot gospodarczy świadczący pomoc prawną dla innych podmiotów gospodarczych w zakresie ich działalności gospodarczej mogą reprezentować to podmioty przed sądami. Wynika to z treści tego przepisu którego brzmienie jest następujące:

"1. Działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy jest również świadczenie pomocy prawnej (obsługi prawnej) podmiotom gospodarczym w zakresie ich działalności gospodarczej przez adwokatów lub radców prawnych oraz przez spółki i spółdzielnie z ich udziałem.

2. Przez pomoc prawną (obsługę prawną), o której mowa w ust. 1. rozumie się w szczególności doradztwo, sporządzenie opinii, a także zastępstwo procesowe wykonywane przez adwokata lub radcę prawnego". W art. 2 ust. 2 cyt. ustawy zawarta jest szeroka definicja "podmiotu gospodarczego" obejmująca osoby fizyczne, osoby prawne, a także jednostki organizacyjne nie mające osobowości

prawnej, utworzone zgodnie z przepisami prawa, jeżeli ich przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej. Przepis art. 24 ma również charakter proceduralny, a końcowy passus ustępu 2 artykułu 24 w powiązaniu z ustępem 1 tego artykułu wskazuje, że radca prawny świadczący indywidualnie lub w ramach spółki czy spółdzielni z jego udziałem, w ramach działalności gospodarczej, pomoc prawną innym podmiotom gospodarczym w zakresie ich działalności gospodarczej może być pełnomocnikiem procesowym wymienionych podmiotów w sprawach z tego zakresu, skoro pomoc prawna obejmuje także "zastępstwo procesowe wykonywane przez adwokata lub radcę prawnego". Rozważany przepis nie wymaga przy tym, aby ów radca prawny spełniał wymogi art. 87 § 1 lub § 2 k.p.c. w szczególności by był pracownikiem będącego stroną procesu podmiotu gospodarczego, podobnie jak występujący w ramach art. 24 ustawy o działalności gospodarczej adwokat nie musi być członkiem zespołu adwokackiego ani prowadzić za zgodą Ministra Sprawiedliwości indywidualnej kancelarii adwokackiej (art. 4 prawa o adwokaturze). Z uwzględnieniem przedstawionej wykładni art. 24 ustawy o działalności gospodarczej winna być dokonywana wykładnia pierwszego zdania art. 87 § 2 k.p.c., w myśl którego "pełnomocnikiem jednostki gospodarki społecznej, innego podmiotu gospodarczego prowadzącego działalność gospodarczą na zasadach określonych w odrębnych przepisach lub organizacji społecznej może być również radca prawny lub inny pracownik tej jednostki albo jej organu nadrzędnego".

Użycie w tym przepisie obok radcy prawnego określenia "lub inny pracownik" istotnie sugerować może, że radca prawny winien być pracownikiem strony, którą ma reprezentować w procesie. Jednakże taka wykładnia wykluczałaby w praktyce możliwość występowania radców prawnych jako pełnomocników procesowych w ramach ich działalności gospodarczej określonej w art. 24 ustawy o działalności gospodarczej, gdyby nie byli pracownikami reprezentowanych przez nich podmiotów gospodarczych.

Zdaniem Sądu Najwyższego ograniczenie w art. 87 § 2 k.p.c. możliwości występowania radców prawnych jako pełnomocników procesowych stron do sytuacji kiedy są pracownikami reprezentowanej strony utraciło częściowo aktualność już z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. Nr 19, poz. 145 ze zm.). Ustawa ta w art. 8 ust. 1 jako regułę przyjmuje, że radca prawny wykonuje zawód w ramach stosunku pracy. Jednakże w art. 20 ust. 1 w drodze wyjątku od tej reguły stanowi, że "jednostka organizacyjna może doraźnie skorzystać, na podstawie umowy zlecenia, z obsługi prawnej radcy prawnego nie zatrudnionego w tej jednostce." Najczęściej z możliwości tej korzystano w razie dłuższej choroby lub urlopu radcy prawnego zatrudnionego na podstawie umowy o pracę. Nie sposób było radcę prawnego zatrudnionego na podstawie umowy zlecenia w

okolicznościach wymienionych w art. 20 ust. 1 cyt. ustawy nie dopuszczać do zastępstwa procesowego zleceńodawcy, skoro w art. 7 pkt. 6 tejże ustawy do wyspecyfikowanych zadań radcy prawnego zaliczono występowanie w charakterze pełnomocnika jednostki organizacyjnej w postępowaniu sądowym, bez zastrzeżenia, że chodzi o jednostkę organizacyjną, której radca prawny jest pracownikiem.

Reasumując radca prawny świadczący, na podstawie art. 24 ustawy o działalności gospodarczej indywidualnie albo w ramach spółki lub spółdzielni z jego udziałem, pomoc prawną na rzecz podmiotu gospodarczego w zakresie jego działalności gospodarczej może być pełnomocnikiem procesowym tego podmiotu, nie będąc jego pracownikiem.

Za działalność gospodarczą podmiotu gospodarczego w rozumieniu art. 24 ust. 1 ustawy o działalności gospodarczej uznać należy - zgodnie z art. 2 ust. 1 tej ustawy - czynności wytwórcze, budowlane, handlowe i usługowe podejmowane w celach zarobkowych i na własny rachunek podmiotu gospodarczego, a także działalność pozostającą w ścisłym związku z tymi czynnościami, do której należy załatwianie spraw z zakresu prawa pracy. W konsekwencji radca prawny świadczący pomoc prawną na rzecz podmiotu gospodarczego w ramach przepisu art. 24 ustawy o działalności gospodarczej może być jego pełnomocnikiem procesowym w tego rodzaju sprawach.

Do poglądów wyrażonych w części 3 uzasadnienia niniejszej uchwały, jako wychodzących poza granice wniosku Sądu Wojewódzkiego oraz poza treść podjętej przez Sąd Najwyższy uchwały sformułowanej w jej sentencji, nie ma zastosowania przepis art. 391 § 2 k.p.c.

=====